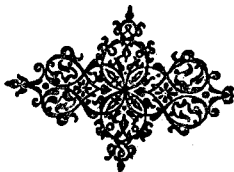

ЭГАМ
РАҲИМ

ҚЎШИҒИМСАН,
ХОРАЗМ

ШЕЪРЛАР,
ДОСТОНЛАР

Ғафур Ғулум номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
Тошкент—1978

Ўз
Р 33

Сўнги сўз муаллифлари ва тўпловчилар — филология фанлари кандидатлари: **М. Салаева ва Ю. Ражабов.**

$\frac{70403-110}{352 (06)-78}$ 44-78

ХУШВАҚТ КЕЧАНГИЗ БИЛАН...

Кечган довларимиз, янги юксак марралар
Жамолингизга ҳусн, ярашган тилла-зардек:
Бугун жаранглаётган ашулалар-яллалар
Ғолибларга тан бериб чалинган қарсақлардек.

Неъмат тўла дастурхон, бола-чақа роҳати,
Дўстларнинг дил қониқиб йўллаган саломлари,
Халоватга ярашган машшоқнинг мақомлари —
Буларнинг бари, дўстлар, меҳнатнинг шарофати.

Шундай ҳаётда кечган ҳар лаҳзамиз, кунимиз
Мазмун-мундарижада йилларга тенг келади.
Меҳнатнинг зарби била етган ҳар якунимиз,
Китобда янги бобдек тарихга қўл беради.

Ватан саодати деб қилган ҳар бир ишимиз,
Ленин башоратига, партияга ҳавола.
Коммунизм йўлида зафарли юришимиз,
Улуғ манзилгоҳимиз яқинлатур барала.

Бу йил ҳам шундай бўлсин хирмонингиз-кузингиз,
Хушвақт кечангиз билан, ёруғ кўчангиз билан.
Табассумли юзингиз, ярқирар юлдузингиз,
Порлоқ натижангиз, янги режангиз билан.

Т О Л

Йиллар ўтиб, камолга етиб,
Соя берди сув бўйида тол.
Из бурилиб, йўл шундан ўтиб,
Оромгоҳга айланди. Хуш ҳол!

Шийпон тушди. Ҳар куни гавжум,
Китоб, суҳбат... Гоҳ саз янграйди.
Тол товланар фахрланиб жим,
Баъзан шундай овоз янграйди:

— Диллар яйраб, илҳом олади,
Отасига раҳмат экканнинг.
...Халқ ёдида номи қолади,
Яхши ишга қўли текканнинг.

КОСМОНАВТЛАРГА

(«Самовий дўстлар»)

Фасллар етаклайди ҳаётнинг қарвонини,
Ҳар лаҳза зинапоя забардаст қадамларга.
Минг йилликлар қутлуғлаб Советлар давронини,
Таҳсинлар деяжақдир самовий одамларга.

Бу самовий одамлар ер юзини қаратиб,
Фазоларга йўл солган — бизнинг юртдешларимиз.
Барчани қойил қилган янги тарих яратиб,
Гагаринлар ишидан кўкдадир бошларимиз.

Ҳа, фахр этсак арзийди бизникидир осмон,
Юзларнинг ҳарорати қуёш ҳадиясидир.
Ватанимиз қудратин қилиб оламга дoston,
Жаранглаган қўшиқлар мардлар мадҳиясидир.

БАҲОР

Ҳар фаслнинг ўз нашьаси бор,
Ҳар бир фасл умрнинг нақши.
Езми, кузми, қишми ё баҳор,
Бир-биридан ҳусндор, яхши!
Аммо нега дилларда
Ўзгачадир меҳр баҳорга?
Баҳор мудом куйда, тилларда,
Ўхшатамиз ёшликка, ёрга.
Ният билан бўлиб эгизак
Ҳусн кирар эл бўстонига.
Улуғлаймиз — баҳордир безак,
Баҳор бошдир йил карвониға.

МЕҲНАТДА — ҲАЁТ

Пешонангдан сизган ҳар томчи тернинг
Қадрини колхознинг еридан қидир.
Бизни улуғлаган шу улуғ Ватан,
Халқ учун меҳнат қил, шон-шараф шудир!
Кулиб турган порлоқ келажакка боқ,
Яна ҳам чароғон ҳаёт кўрасан.
Лекин унутмаки, буюк манзилга
Меҳнат йўлларида ўтиб борасан.
Меҳнатсиз ҳеч роҳат бўлмаганидек,
Роҳатсиз турмушдан йироқ турар тот.
Ҳаловат, фароғат, шуҳрат, шараф-шон —
Бариси меҳнатда, меҳнатда — ҳаёт.

САЙЛОВ ТОНГИДА

(Исаковскийга ўхшатма)

Унутилмас, гўзал февраль тонгида,
Ўз уйларимиздан чиқамиз шодон.
Оила аъзоси, қўни-қўшнилар
Жам бўлиб, юрамиз участка томон.

Ҳамманинг эғнида байрам либоси,
Диллар шод, жаранглар ашула ва соз.
Қўлларда бюллетень — яхши биламиз,
Ким ва нима учун берамиз овоз.

Тонгдан то кечгача давом этар тўй,
Байрам яқунланар шодлик тунида,
Партияга чексиз садоқатимиз
Акс этар сайловнинг шу яқунида.

АРМИЯМ

Сен кўкка тирмашган тоғлардан ошдинг,
Денгиздек жўш урдинг, дарёдек тошдинг,
Коммунизм нури ёритди йўлинг,
Душмандан ҳамиша устундир қўлинг.
Шонли партиямиз лашкарбошингдир,
Кремль юлдузи бахт қуёшингдир.
Ватан сени дейди, сен ҳам — Ватанни,
Дунё кўрди мисол бир жону тани.
Сен борсан — инсонга хавфу хатар йўқ,
Сен борсан — ишлаймиз бизлар, диллар тўқ.
Сен юртнинг ишонган мард ўғлонисан.
Советлар юртининг посибонисан.
Чоллар фароғатда, ёшлар соғ-омон,
Сен бахт қўриқчиси, бир пўлат қўрғон.
Миллион-миллионларнинг юрагидасан,
Элсевар халқимнинг тилагидасан.

УЛКАМИЗДА БАҲОР

Аму қирғоқларида баҳор ёйди қанотин,
Майсаларнинг хуш бўйи ўлкамизни безади.
Сафарга жабдуғлади миришкор деҳқон отин,
Қалбларнинг ҳарорати водиймизни безади.

Ким санабди ҳар галги ўрик гул сочганини,
Неча баҳор келипти — будир тарихнинг иши.
Биз биламиз ўлкамиз бундай гул очганини,
Авлодларга кўрсатган энг бир мўътабар киши.

Виждоним буйруғи деб ҳамла уриб қайирга,
Боғу роғ қилмоқдамиз қақраб ётган ерларни.
Замонлар ўтиб авлод келганида сайрга,
Бошига тож этажак бунёд этган шерларни.

Худди олтин конининг топгандек дарагини,
Ҳар бир ишни қилганда кайфи-ку чоғ бўлади.
Кузада ният билак сақлаган данагини
Шу куни кўмиб қўйса эртаси боғ бўлади.

Ёнбағирни ўмириб дарёни бураяпти,
Кўкка совурияпти Қорақумни солиб чанг.
Қалбин ҳавоза қилиб бир ҳаёт қураяпти,
Авлод-аждодимизнинг ниятига ҳамоҳанг.

Ташна ётарди водий, қани энди сув қайда?
Замона қаттол бўлса умр зое кетади.

Бугун кураш қайнади «дулдул ҳатлаган» жойда,
Бундан яшил аланга — ҳаётга жон ўтади.

Забардаст машиналар бўкирганча уради
Асрлар оша турган қояларга ўмганин.
Қизилқум кўриб гўё уввос тортиб туради,
Шу қудрат жарликларни бир зарб билан бузганин.

Яшил аланга ёриб Туямўйин тоғини,
Баҳор гулга буркаган водийга йўл олмоқда.
Инсон бахти учун деб истиқбол байроғини
Ушлаб ўтилган ҳар зум тарих бўлиб қолмоқда.

Барида инсон ҳукми, инсоннинг буюрмиши,
Юрагу тилакларнинг хоҳиши — амри бордир.
Бари эртаги куннинг ташвиши-ю, юмуши,
Коммунизм ғояси машъалдир, байроқдордир.

Гўзал баҳор нафаси, баҳорнинг ҳарорати,
Баҳорнинг қистови бор, барида баҳор гашти,
Бугунги иш эртанинг роҳати, фароғати,
Бир тарихдир бу ишнинг лаҳзалик қайноқ шашти.

Баҳор ярашиб тушган ҳуснига, жамолига,
Курашимиз барқ урар, баҳордек йўл ошади,
Баҳор билан борамиз сафарнинг камолига,
Бундай қутлуғ сафарга шу фасл ярашади.

Коммунизм сафари қалбимиздек кенг, равон,
Ўзимизни бу йўлда сафарбар деб биламиз.
Ленин ғояси билан ошиб ҳар кун бир довон.
Ташлаган ҳар одимни бир зафар деб биламиз.

Ҳар бир йилнинг ўз мазмуни бор,
Ҳар йилнинг ўз масъулияти.
Сўзи ишда топади қарор,
Ҳалол бўлса кимнинг нияти.

Съезд олди, якунловчи йил,
Ўзгачадир ҳисоб-китоби.
Сирға қилиб қулоғингга ил,
Яхши якун — унинг хитоби.

Кимки виждон сўзини айтди
Ва бўлдирди — ўйнаб-кулади,
Кимки айтган сўзидан қайтди,
Элдан қолди — ўзи билади...

Ҳамма ёқда тарозу тошлар.
Тортилади грамм-граммга.
Кўпни кўрган бу азиз бошлар
Яна ўзин урмасин ғамга.

Ерга қараб ўрганмаганмиз —
Кўрсатмасин — алами ёмон.
Бир оила, бир жону танимиз.
Ҳеч ким ранжиб кўрмасин зиён.

Эл билан бир юрган одамга
Элдан қолиш қаттиқ малолдир.

Ҳас-чўп илинмасин қадамга,
Ишга зўр бер, ишни авж олдир.
Баҳор чоғи экинлар экиб
Минг хил кўчат ўтказдинг боғда.
Шунча йиллар заҳматин чекиб,
Яхши кунда қолмагин доғда.

Ҳамишалик изиндан юриб,
Ҳамишалик бош-қош десинлар.
Ҳамюртларинг ҳурматда туриб,
Сени азиз йўлдош десинлар.

Сен олимсан. Бунда гап-сўзни
Қим қўйибди менга айтишни.
Меҳнат билан танитдинг ўзни
Ва билмайсан сўздан қайтишни.

Меҳнат билан етдинг муродга,
Меҳнат билан топгансан камол.
Содиқ бўлиб шу эътиқодга,
Ҳамишалик шундай бўлиб қол!

ДАВРА

Давра гавжум, гурунг авжида,
Дўсту ёрлар бўлишганлар жам.
Диллар қалқар суҳбат мавжида,
Бир давраки, қалб-қалбга малҳам.

Бирга чиқиб кенг, равон йўлга,
Сўқмоқлардан юриб кетганлар.
Ҳамкорликда қўл бериб қўлга,
Дилга қувонч, севинч элтганлар—

Давраси бу ҳаётнинг ўзи,
Бириктирган қилган уни жам.
Жаранг отиб юраклар сўзи,
Кўтарилар диллардан алам.

Суҳбат тугаб бошланади соз,
Дилни қамраб ашула-ялла.
Гўё юрак қилади парвоз
Куйдан қувват олиб баралла.

Ялла сизар юракдан-дилдан,
Куй янграмас ипак торларсиз.
Баҳра олар кўнгил кўнгилдан,
Яшаш гаштсиз дўсту ёрларсиз.

ЕЗАМАН ҒАЗАЛ

Кўнгил истади,
Илҳом қистайди,
Юрак ёз дейди,—
Ёзаман ғазал.

Баланд ҳавоза,
Иш қайнар тоза,
Кетган овоза —
Ёзаман ғазал.

Кўм-кўк пахтазор,
Мардга зафар ёр,
Қитиқлайди тор —
Ёзаман ғазал.

Чайқалади тол,
Гўё олам лол,
Ажиб хушбир ҳол—
Ёзаман ғазал.

Созанда созин
Янграр овози,
Юксак парвози,
Ёзаман ғазал.

НУРЛИ ИЗЛАР

Кунлар, кунлар, кунлар...
Бунчалик хилма-хил, бунчалик фарқли.
Кунлар, кунлар, кунлар...
Баъзан серташвишу, баъзан ардоқли.

Бири қувонтириб, шодон этади,
Кўкларга кўтариб юборар бошинг.
Баъзиси серташвиш бўлиб кетади,
Ранжу машаққатлар бўлиб йўлдошинг.

Ҳар онни олтинга қилиб баробар,
Дўстлар даврасига элтади гоҳи.
Бахт сочади баъзан бошинг узра зар,
Толе қўшиғини қилиб хиргойи.

Гоҳ оламини этиб кўзларингга тор,
Юрак-юрагингни эзади,
Бир лаҳза шодликка қилиб интизор,
Кўнгил боғин ғаму ташвиш кезади.

Қани бир умрга қолса шодонлик,
Дунёдан ранжишлар йўқола қолса.
Ташвишлар ўрнини қувонч, омонлик,
Дўстларнинг мавж урган давраси олса.

Севинч онларини, ардоқлаб, қутлаб,
Шодликка шодликлар улаб ўтайлик.
Дўстларни саодат билан қутлуғлаб,
Ҳаётда нур излар солиб кетайлик.

Ю Р А К

Иўлдошимсан, елкадошимсан,
Айтганингга тутаман қулоқ.
Бардам бўлсанг, мағрур бошимсан,
Қайғу-ғамни йўлатма бироқ.

Бир туғилдик, етдик камолга,
Такрорланмас умр дегани.
Юз тутолса кунлар хуш ҳолга —
Иккимизга бахт бергани.

Мадад берсанг илҳом келади,
Куч оласан шеър у газалдан.
Сен-ла инсон юриб-елади,
Шундайин-ку азал-азалдан.

Бирга умр кўрдик шўх-шодон.
Ҳамишалик шундай бўлиб қол.
Руҳ ва илҳом бағишлаб ҳар он,
Мени қувонч оғушига ол!

ВИСОЛ

Соғинтирар висол чоғи,
Ҳаётнинг гул очган боғи.
Ювилади дилнинг доғи,
Кетма, ҳамиша бўл, висол!

Кел, ўзингга ҳеч зор этма,
Айрилиқда ташлаб кетма,
Келар фурсатингдан ўтма,
Гар кўрмасам дил бўлар лол.

Сен одамзодга мададкор,
Бахт қушисан — лочин, шунқор.
Сенга зор-зор юрганлар бор,
Бошимга тушмасин бу ҳол.

Тўрт фаслнинг эркаси ёз,
Сен билан умр ўтар соз,
Юрак йўлингга пояндоз,
Кетмагин, бир умрга қол.

Қимки сенинг билан бўлмиш,
Қувонч-севинчларга тўлмиш.
Сен бўлмасанг юрак сўлмиш,
Кетма, ҳамиша бўл, висол!

ҒАЛАБА ТҮЙИМИЗ

Неларни кўрмади одамзод боши,
Кекса тарих айтсин — ўзи гувоҳдир.
Мунчалар қудратли инсон бардоши,
Бу олам серташвиш, нотинч даргоҳдир.

Бугун буюк ғалабамиз байрами,
Улуғ жангни эслаб замон-замонлар.
Унутилмас унинг ҳар лаҳза, дами,
Азиз Ватан учун, берилган жонлар.

* * *

Қўрғон бўлди ҳар бир уй-ҳовли
Зафар ишқи порлади дилда.
Оловланиб қалбларнинг ҳоври
Ҳамма шинель кийди бу элда.
Жанггоҳ бўлди бутун мамлакат,
Солдат сизди ҳар ким ўзини.
Эл-юрт билан қилди ҳаракат,
Елларга бермади сўзини.

Азиз Ватан ғалаба тўйинг
Қутлуғ бўлсин, яшайвер мудом.
Дунё узра ошиб обрўйинг,
Бағишлайвер тинчлик ва ором.

ГҲДАК ЙИҒИСИ

Невара туғилди. Уй ичи бозор,
Ёру биродарлар бўлиб келди жам.
Куй-қўшиқ янграйди, янграйди алёр,
Бундай пайт яқинга йўламайди ғам.

Эр-хотин хурсандмиз — бошимиз осмон,
Бобо-момо бўлдик, кўрдик невара.
Уғил, келиннинг ҳам қувончи жаҳон,
Катта бахт бўлурми фарзанддан кўра.

Тунлари йиғласа фикримни бўлиб,
Овозини тинглаб оламан ҳузур.
Баъзида ҳаммамиз парвона бўлиб,
Бешик атрофини айланамиз ғир.

Гўдаклар йиғласа бу табиий ҳол,
Йиғи унут бўлар улғайиб қолса,
Лекин одамзодга келади малол,
Фарзанд деб катталар кўзга ёш олса.

ДУСТИМ ҲАҚИДА

Бирга ўсдик елиб-югуриб,
Баҳам кўрдик бир бурда нонни,
Қадрладик кўзларга суриб,
Она тупроқ, ёруғ жаҳонни.

Тақдир бизни ҳар ёнга отди,
Зор кутишдик бир-биримизни.
Улуғламоқ қудрат уйғотди,
Бир туғилган шу еримизни.

Кўпни кўрдик. Бешафқат ҳаёт
Гоҳ етказиб мусибат, алам,
Гоҳ иш юриб-ёзардик қанот,
Гоҳ қаддимиз тутар эдик хам.

Дўстлигимиз қудрат бағишлаб,
Енгиб ўтдик қанча қир, довон.
Олдик ҳаёт тасмасин ушлаб,
Айтаверсак ўзи бир дoston.

Кўз ўнгимда дўстлик қудрати
Офтобдек бўлур намоён.
Забардастдир инсон қудрати,
Дўстлик билан қудратли инсон.

Дўстлик бўлса аҳли оламга,
Дард етмагай, алам етмагай.
Бахти ато бўлса одамга,
Ҳаёт уни дўстсиз етмагай.

ҚАРСАҚЛАР...

Мажлис гавжум, сўзлар авжида,
Қарсақ янграр қарсақ кетидан.
Сўзлар ўтли, ҳужумкор жуда,
Куч олгандай юрак ўтидан.

Қўл кўтарди биров — сўз олди,
Аста келди минбар ёнига.
Бирданига зал музлаб қолди,
Мажлис аҳлин тегиб жонига.

Ҳозиргина янграган қарсақ
Қайда қолди, қайда одамлар?
Қарсақ қолиб тушгандай терак,
Босиб тушди сукунат дамлар.

Ҳадеб вайсар нотик бечора,
Овоз кетди, қўл сарак-сарак,
Қани энди топилса чора,—
Уни сўздан тўхтатмоқ керак.

Тоқатлар тоқ. Чалишди ҳуштак,
Бундай пайтда раисга қийин.
Ҳуштак эмас, зарби зўр муштдек
Тушар эди бошларга қуюн.

Охир жилди минбар ёнидан,—
Кучли қарсақ бўлди мазмуни.
Терлаб чиқди «жанг» майдонидан,
Ҳамон қарсақ қувларди уни.

ГУЖУМЛАРГА СУВ СЕПАМИЗ

Эшик олди қўша гужумлар,
Оиламиз эҳтиросидир.
Ҳароратли, оловли кунлар
Улар файзи дил қувончидир.

Тиниб-тинчимасдинг, кенжатоё,
Гужумларга доим парвона,
Овқат кўтиб, совуб қолар чой,
Ҳадеб қистар «бўлди!» деб онанг.

Сира бермас эдинг эътибор,
Бефарқ қараб онанг сўзига.
Сув пуркардинг такрор ва такрор,
Ҳар бир баргни олиб кўзингга.

Оҳ, гужумлар бугун беқаров,
Ҳижронзада сўлгин ва нимжон.
Ахир юрак беролмади дов
Гужумларни кўриб паришон.

Онанг билан аста икковлон
Сукут ичра оламиз пақир.
Сув қуямиз, юрагимиз қон,
Вужудимиз ўт олаётир.

Сен кетдингу ўйининг қолди,
Ҳеч туганмас орзуинг қолди,

Бошланмаган, оҳ, тўйинг қолди,
Кўз олдимда алп бўйинг қолди.

Ишларимиз зўрға юришар,
Топа олмас ўз поёнини.
Барглар шивир-шивир қилишар
Ахтаришиб қадрдонини.

Ўткинчилар кўз қирин ташлаб,
Бошларини эгишар пастга.
Қариялар кўзини ёшлаб,
«Ҳормангизлар!» дейишар аста.

Эшик олди қатор гужумлар,
Сув қуямиз қўлда зил пақир.
Бағримизни эзади жимлик,
Қалбимизни дард ёқаёғир.

ДИЙДОРИНГ

(Уғлим хотирасига)

Уртамизда тўкин дастурхон,
Оилада бир насиба кам.
Мусибатда синдирамиз нон,
Ярқирайди киприкларда нам.

Эшик очилгандай бўлади,
Сен оҳиста кириб келасан.
Хона ичи нурга тўлади,
Иссиқ-иссиқ салом берасан.

Онажонинг қучоқлаб кетар,
Сира қўймай сени ёнидан.
Унинг боши осмонга етар,
Сенинг билан қувонганидан.

Қўринади юзда табассум,
Ғойиб бўлиб бирдан мусибат.
Шу тариқа ҳар лаҳза, ҳар зум,
Қизиб борар даврада суҳбат.

Қани энди шундай бўлолса,
Бир қувонсак кўриб дийдоринг.
Алам ўрнин табассум олса
Ва яшнатса ҳаёт гулзорин.

Уртамизда тўкин дастурхон,
Оилада бир насиба кам.
Мусибатда синдирамиз нон,
Ярқирайди киприкларда нам.

МОНУМЕНТ ЁНИДА

Монумент ёнида машъал ёнади,
Порлоқ нур оқади янги йўлакка.
Йўл бўйлаб қудратли оқим оқади,
Ҳамма талпингандек машъал-чироққа.

Ватан деб жон берган марду майдонлар
Шаънига қўйилган ушбу обида.
Нурли кунлар учун қурбон бўлганлар
Мангуга яшайди халқнинг қалбида.

Яхши эсимизда — ҳали яқинда
Зўр салобат билан кўтарганди қад.
Ғалаба байроғин муқаддас кунда
Бутун замин бўйлаб элтди гўё қалб.

Қатта йўл ёқасин эслатар тошлар,
Эл мардлар ҳурматин тутиб ўтади.
Ватан хизматига шайланган ёшлар
Бу ерда қасамёд қилиб кетади.

Бир гуруҳ пионер салют беришиб
Бағишлар мардликка юрак қўрини.
Бировлар ўтирар оёқ керишиб
Машъал иссиғига тутиб қўлини.

Бу ҳайкал қишлоқнинг дилини овлар.
Машъали мангуга порлаб қолади.
Қафт очиб ноинсоф баъзи бировлар
Унинг иссиғидан баҳра олади.

ЮРАГИНГ ҲАҚИҚАТ ЧҶГИДА ЁНДИР

Инсон яхши хислат билан инсондир,
Яхши хислат унга бағишлар чирой.
Қалбингни ҳақиқат чўғида ёндир,
Эл ташвиши юрагингдан олсин жой.

Ҳақни де, ноҳақни тилиннга олиб,
Гувоҳликка ўтиб қуруқ лоф урма.
Эл ичра беҳуда гап-сўзга қолиб,
Умрингни бемақсад изларга бурма.

Миш-мишга берилма фиқу фасоддан,
Одам ахир қачон кўрипти фойда.
Ҳеч наф чиқармиди сўнгни фарёддан,
Дилга яра қўнар иғво бор жойда.

Бўлсин қаддинг расо, сўзингда субут,
Қамтар бўл, дилканш бўл, ҳеч катта кетма.
Асабга тизгин бер, тут ўзингни, тут,
Сиз-биз деган гап бор, сан-манга ўтма.

Умр деган нарса беҳисоб эмас,
Йўлларингда яхши излар солиб кет.
Инсон дўстсиз ўтган кунни кун демас,
Яхшилар қалбида мангу қолиб кет.

Инсон яхши хислат билан инсондир,
Яхши хислат унга бағишлар чирой.
Қалбингни ҳақиқат чўғида ёндир,
Эл ташвиши юрагингдан олсин жой.

ДУСТИМГА ХАТ

Яхши кунда ҳамма-ҳам
Сенинг билан бирга бўлади.
Кўрсатмасин, бошга тушса ғам
Дўстларгина ҳамдард қолади.

Номардларки, тузинг еганлар
Тушиб қолса бошингга алам,
Сени олийҳиммат деганлар
Кўрсатмайди қорасини ҳам.

Содиқ қолдинг жилмай ёнимдан,
Бир суянган, ҳамдард мададкор.
Сени азиз кўрдим жонимдан,
Миннатдорман, минг бор миннатдор.

Эй ошнолар, дўстман деганнинг,
Фақат юзу кўзига боқманг.
Тил ёглама туз-нон еганнинг
Хушомадли сўзига оқманг.

Дўстман деса дўстликча қолса,
Ҳамдард, содиқ, дилкаш мададкор.
Қани энди дунёни олса,
Ҳадсиз бўлса шундай дўсти ёр.

СҰҚМОҚЛАР

Сұқмоқлар, сұқмоқлар, улуғ сұқмоқлар,
Бунча ҳам сирлисиз, ривоятга бой.
Саргузашт, тарихга тўлиқ сұқмоқлар,
Инсонга ошносиз кўпдан ҳойнаҳой.

Ким йўл бошлади-ю, кимлар ўтдилар,
Биров шодлик билан, биров аламда.
Манзилгоҳда машъал ёқиб кетдилар,
Кўмакдош деб одам қоқилган дамда.

Қайдан бошланасиз, қайда ниҳоя?
Бу савол жавобсиз қолади ҳамон.
Умрингиз боқийдир, тушмагай соя,
Узоқ йиллар оша яшайсиз омон.

Уфқлар қадарли кетинг, мавж олинг,
Серқатнов сұқмоқлар мудом суюкроқ.
Кенг йўллар авжига сиз содиқ қолинг,
Нопок қадамларга топталманг бироқ.

ҲАЙКАЛ

Серқатнов кенг йўлнинг бўйида
Қад кўтарган монумент — ҳайкал.
Ҳар кимсанинг фикри-ўйидан
Жанг йиллари ўтар галма-гал.

Машъум уруш ҳар хонадонга
Яра солди, жафолар солди.
Чангал уриб аҳли инсонга
Менман деган шерларни олди.

Йил ўтади, умр ўтади,
Хотирадан кўчмайди бироқ,
Авлод-авлодларга етади,
Бўлса ҳамки кўзлардан йироқ.

Бир кампирнинг ҳайкал ёнидан
Ҳар гал ўтганин кўраман.
Фарзанд ҳисси қайнар қонида,
Сўрашамиз, салом бераман.

Ўттиз йилки, фарзанд дийдори
Она кўксин қилади пора.
Ўттиз йилки висол бедори,
Ўттиз йилки тополмас чора.

Ўттиз йилки, она бағри қон,
Соғинади, йўлга қарайди.

Уттиз йилки, бедор онажон,
Утган-кетганлардан сўрайди.

Ҳайкал ёнин қилибди гулзор,
Қандай кўркам шинам хиёбон.
Фарзандини соғиниб озор—
Чекиб яшар мушфиқ онахон.

Серқатнов кенг йўлнинг бўйида,
Қад кўтарган монумент-ҳайкал.
Ҳар кимсанинг фикр-ўйидан,
Жанг йиллари ўтар галма-гал.

ФАРЗАНД

Сен она кўзисан, бахтнинг ўзисан,
Отанинг даврада айтар сўзисан,
Сенинг билан бордай бу ёруғ ҳаёт,
Сен белга мададсан, парвозга қанот.
Кулдириб келишинг, илк бор кулишинг,
Оёқ очиб апил-тапил юришинг,
Тил очиб айтганинг — ширин сўзларинг,
Жонга роҳат берган қора кўзларинг,
Болдан ҳам ширинсан, дилинг дилга банд,
Сен шундай гўзалсан, мўътабар фарзанд!

Она кўз тугади мудом йўлингга,
Агар тикан кириб қолса қўлингга,
Чиқиб бечоранинг жиғибийрони,
Оғзида қолади чайнаган нони.
Ётса ёстиғисан, юрса йўлисан,
Ҳаёт манзилига чўзган қўлисан.
Қани ота-она сайр ётса боғинг,
Сен деб ранжимаса, кўрмаса доғинг,
Оила кўркисан — дилларга пайванд,
Сен шундай гўзалсан, мўътабар фарзанд.

Онанинг мактаб сари йўллаб қолади,
Ором тортиб снгиш нафас олади,
Манзилга ошгандай бир зинапоё,
Қувончи ичига сиғмас ниҳоя,

Шу қувонч онани ташлаб кетмагай,
Ҳасрату ғамларга бошлаб кетмагай,
Фарзанднинг доғини азалу азал,
Кўрмаса бўлғуси бу ҳаёт гўзал.
Шафқатсиз табиат ҳеч бермасин панд,
Сен шундай гўзалсан, мўътабар фарзанд!

СЕНИНГ ҲИССАНГ

(колхозчи синглимга хат)

Бўлиқ ҳосил билан сахий куз келди,
Қадрдон далалар яшнади яна.
Мўл ҳосил йўлида қилинган меҳнат
Кенг пахтазорларда қилди тантана.

Пахта мўл етишди, бунда сенинг ҳам
Пешанангдан сизган тер ҳиссаси бор.
Юрак сўзларингни ўз меҳнатинг-ла,
Жонажон ватанга қилолдинг изҳор.

Қалбингга жон қилиб вафо сўзини,
Меҳнатда уладинг тунларни кунга.
Ҳар бир туп ғўзани ўстирдинг силаб,
Етмоқ ниятида порлоқ яқунга.

Бу хат меҳнатингга мадҳия эмас—
Сени табриклашга фурсат бор ҳали,
Шу кунлар меҳнатинг тарозусидир,
Ғайрат қил, ишингга эл десин «балли»...

Белга пешкир боғлаб, енгингни шимар,
Бугун кечагидан териб ол кўпроқ.
Тамом чарчаганинг чиқиб кетади,
Берган ваъдаларинг бажо бўлган чоқ.

Насиҳат қилмоқчи эмасман, чунки
Меҳнат нималигин биласан яхши.

АВАЗ УТАР УҒЛИ ХОТИРАСИГА

Ҳақиқат бўғилган машъум замонда
Ёқанг чок-чок этиб изладинг бахтни.
Халқинг елкасида кўриб куйиндинг.
Қон ҳиди бурқсиган лаънати тахтни.

Элу юрт қайғуси, авлодлар ғами
Хўрланган қалбларда бир жаҳон эди.
Бахтим деганларнинг кўрган-егани
Таёғу, ютгани лахта қон эди.

Эрк, номус, виждонни поймол этган
Ҳақсизлик, зулмнинг бўғзидан олдинг.
Миллатни хору зор қилган хонликнинг
Кўксига отилиб тигдай қадалдинг.

Сен қурбони бўлган даҳшатли туннинг
Тонги бизнинг замонамизда отди.
Бу тонг тун яширган ғазалларингни
Ҳаёт нурларига буркаб тарқатди.

Шеърият қанот ёйди бизнинг кунларда,
Соғинган дилларга етолди сўзинг.
Нимасини айтай, ашъорингни халқ
Улуғлаганини кўрсайдинг ўзинг.

Қудратимиз билан бутун дунёни
Янградиб тинчликнинг овозасидан,
Сенинг шеърингни ҳам куйлаб кирамиз
Буюк коммунизм дарвозасидан.

ҚОРАҚАЛПОҚ ПАХТАҚОРЛАРИГА ҚУТЛОВ

Жон қўшнимиз, ғалабангдан кўкка етди бошимиз,
Жўшқин Аму соҳилларин безайдир мўл хирмонинг.
Оғайнимиз, элбиримиз, ҳамкору йўлдошимиз,
Муборақлар бўлсин қутлуғ голиб деган унвонинг.

Қариндошли қудрат бўлиб кўзларга ташланади,
Битта яйлов, битта ўтов бизлар азал-азалдан.
Дўстлигимиз тарихи-ку узоқдан бошланади—
Ажиниёз, Оғаҳийлар яратган ғазаллардан.

Иброҳимжон ёзганидек, ота-боболаримиз
Чақчақлашиб Аму оша бирга носвой отишган,
Биз сен билан шундай иноқ дўстнинг болаларимиз,
Юрагимиз юракларга, дил дилларга қотишган.

Мададқордир, суянчиғдир, елкадошдир қўш ўлка,
Қаддимизни ёй тутамиз, энгашамиз тировга.
Ери, суви туташ кетган гўзал ўлка, хуш ўлка,
Биров-бирова устоздир, шогирд биров-бирова.

Иш натижа, ҳали аҳвол — бари-бари муштарак,
Нуқсон бўлса ачинамиз; куйинамиз, ёнамиз.
Дўстлик қариндошликка сўзу изоҳ не керак,
Қутлуғ кунда биргалашиб севиниб-қувонамиз.

Кучоқлашиб кўринамиз бугун яхши кунингда,
Бажо бўлурми сўз билан ғалабангнинг таърифиди.

Кимлигингни кўрсатолдинг сарҳисоб — якунингда,
Авлодларга мерос қолур бу кунларнинг тарихи.

Самимийсан, дилкаш, очиқ— шундай қорақалпоқсан,
Наки қўшни, наки яқин—қариндошмиз сен билан.
Дунё-дунё илҳом келар жамолингга бир боқсам,
Ҳамсафармиз умр-умр, бир йўлдошмиз сен билан.

Жигарбандим, меҳнат билан яралган хирмонингдай,
Ҳамишалик юксак бўлсин мартабаи иқболинг.
Кўкрагингни безаб турган олий зарнишонингдай,
Ёруғ бўлсин доим юзинг, гард кўрмасин висолинг.

Хуш манзилга етиб келдинг. Табриклайди Хоразм,
Илҳомбахш меҳнатингдан юраклар жўш урибдир.
Қардош элинг ҳурматингга қилар, қилар минг таъзим,
Вакиллари табрик учун бунда давра қурибдир.

ҲАМҚИШЛОҚЛАРИМГА

Даврадош ҳамқишлоқлар, жамолингизга боқиб,—
Табассумингиз кўриб ҳавасларим келади.
Сизнинг жасоратингиз юракда олов ёқиб,
Дилга илҳом бағишлаб, қўлга қалам беради.

Сизга бахт ёр бўлсин бободехқон авлоди,
Ғалабангиз қутлайман, ерга меҳр берганлар,
Ҳурматига тарозу ҳар кимнинг эътиқоди,
Даврангиз қутлуғ бўлсин, зафар қучиб келганлар.

Саратон оловига ланг очиб сийнангизни,
Катта хирмон яратган, элга довруғ таратган,
Очиб «Олой қалъа»нинг тилла хазинасини,
Эл-юрт эътиборини ўз ишига қаратган—

Номма-ном айтолмадим—етти яшардан тортиб,
Етмишдан ошганлар ҳам — ҳаммаси қаҳрамонлар.
Узукка қош қўйгандек Совет элига тортиқ,—
Азиз ҳамқишлоқларим, сиз яратган хирмонлар.

Элга қилинган меҳнат сира кетарми зойи,
Пешанадан сизган тер бахт бўлиб қайтади.
Бугун жамол кўрсатди қишлоқдошлар чиройи —
Бутун воҳа сизларга минг раҳматлар айтади.

Меҳнатингиз мадҳида шеър жаранглаб кетади,
Сизга ғазал бағишлай деб дилимга нақш ўйдим.
Ҳамир учидан патир бу—суҳбат давом этади,
Сизнинг ижозатингиз-ла шу ерда нуқта қўйдим.

Авжлар олиб жаранглайди
айтишув-мушоира.
Авлодларнинг келажаги —
диллар мудаосида—
Карвонларнинг йўлларидек
умринг-ку узоқ бўлсин,
Юрагимиз деганини,
дўстим, қабул қилиб ол.
Олатовдек барҳаёт бўл,
бахтинг ярқироқ бўлсин,
Дил сўроғим, жон қозоғим,
доим танти бўлиб қол!

АРЗИР

Жондан азиз Ватанга парвона бўлсанг, арзир,
Бу шодиёна дамда шодона бўлсанг арзир,
Мардоналар ишидан мастона бўлсанг арзир,
Жонон деган йигитга жонона бўлсанг арзир,
Ҳақ йўлида чекиб дард гирёна бўлсанг арзир.

Меҳнатда куйла ишқинг, мудом сен ҳақ томон бўл,
Кўрарга иззатингни аҳдингга посибон бўл,
Ким этса меҳрин изҳор доимо меҳрибон бўл,
Дўстлигимиз улуғ куч сен унга сидқи жон бўл,
Жондан азиз Ватанга парвона бўлсанг арзир.

Янги чаманзорларни тополдик бу диёрдан,
Иродамиз букилмас ҳар қандай ғов солардан,
Москвага жўнамоқ бўлганда ихтиёрдан,
Тану жонда Ватанга ишқ тўлди ифтихордан,
Жондан азиз Ватанга парвона бўлсанг арзир.

ПАХТА

Ҳорманг, пахта майдонининг қаҳрамонлари,
Ўзбек юртин ифтихори, жонажонлари.

Меҳнатингиз шарафи-ла юртни қилди шод,
Кўкка салом берди пахта — тоғ хирмонлари.

Зафарлардан зафарларга йўл бўлсин.

Келгуси йил пахта яна мўл бўлсин.

Пахта—обрў, пахта—кийим, пахта—шараф-шон,

Пахта билан юрт фаровон, уйлар чароғон.

Дўстлигимиз маҳкамлайди пахтазоримиз,

Пахта билан қадрин топди колхозчи, деҳқон.

Зафарлардан зафарларга йўл бўлсин,

Келгуси йил пахта яна мўл бўлсин.

Пахта каби оқдир бизнинг истиқболимиз,

Кундан-кунга яшнамоқда бахт-иқболимиз,

Миннатдормиз партиядан бизлар абадий,

Омон бўлсин улуғ доҳий ифтихоримиз.

Зафарлардан зафарларга йўл бўлсин,

Келгуси йил пахта яна мўл бўлсин.

Қорақумни бўй эгдириб, қилиб лозазор,

Саҳроларнинг қишин ҳатто қиламиз баҳор.

Курашларда енгиб келдик енгамиз яна,

Улуғ ишда партиямиз бизга мададкор.

Зафарлардан зафарларга йўл бўлсин,

Келгуси йил пахта яна мўл бўлсин.

ХУШЛАДИМ

Менга бахт берган улуғ обод диёрни хушладим,
Меҳнатимнинг гулшани кенг пахтазорни хушладим.
Ўзбек элин, меҳнат аҳлин номин этган мўътабар,
Заршунослик деб аталган касбу корни хушладим.
Тер тўкиб пешанадан обрў топишга аҳд этиб,
Ишлаган-тишлар, деган олий шиорни хушладим.
Кўрсатиб йўл доимо — бошлаб коммунизм сари,
Партиям бахш айлаган қудрат-мадорни хушладим.
Шонли йўлда ҳамқадам бўлган матонат соҳиби,
Қалби оташ, ҳусни гул жонона ёрни хушладим.
Ким ўзарга қўл бериб уйдик «оқ олтин» тоғини,
Зўр зафарлар омили қатъий қарорни хушладим
Порлатиб машъал каби жўшқин Амунинг бўйларин,
Бир умр кетмас бўлиб келган баҳорни хушладим.

АЙТАМАН

Тингла дилбар сенга айтар бир гапим бор айтаман,
Қўлларимда мутрибона янгротиб тор айтаман.

Айта олмай куйганимдан ҳажр ўтингда неча кун,
Андалибдек хониш айлаб оҳ уриб зор айтман,

Зора лутфи-ҳимматингни уйғотолса нолишим,
Бахтлиман деб шодлигимни элга ошкор айтаман.

Боумидман илтифотинг шарбатидан, эй нигор,
Тут қадаҳни, ошиқона куйлаб алёр айтаман.

Имтиҳон эт, майли, меҳнат, ишқ-вафодан айби йўқ,
Шарту амринг бўлса сўзла, сенга такрор айтаман.

Бор ишончим қувватимга — ерда қолмас буйруғинг,
Халқ, Ватан, ёр олдида бу сўзни ҳушёр айтаман.

Мен-да сендек соҳибиман пахтакорлик касбининг,
Ёр висолинг дарди бирлан, тингла, ашъор айтаман.

ТАШАККУР

Минг ташаккур партиямга давру давронлар учун,
Бахти истиқболидек порлоқ ул азиз онлар учун.

Ҳур Ватан иқболи деб бўлган курашлар чоғида,
Қўлга кирган сон-саноқсиз шуҳрату шонлар учун.

Бир улуғ онладирки ҳаммамиз фарзандмиз,
Бир-бирига меҳрибон бўлган қадрдонлар учун.

Бир ҳаёт кўрдикки унда ҳеч туганмас ризқу рўз,
Чўлу қирда қад кўтарган боғу бўстонлар учун.

Сен билан бирга умр кўрмоқдамиз, бу — катта бахт,
Асримизда яшнаган илм ила урфонлар учун.

Кечаги қумда темир йўлни равон қилдик бугун,
Зўр канал деб йўлга чиққан шеру полвонлар учун.

Муддао тинчлик эрур, дунёнинг байроқдоримиз,
Зўр кураш байроғи остидаги инсонлар учун.

Ҳар киши бир қаҳрамондирки Советлар юртида,
Ҳар кун, ҳар соат яратган янги дostonлар учун.

ВИСОЛИНГ

Ёр, висолинг дафтарин ҳар сатри бир достон экан,
Уқидим, дил баҳра олди, ўзга бир бўстон экан.

Навбаҳор айёмида тарк этмагай булбул гулин,
Наки булбул, наки гул бир оламу ошён экан.

Ҳар боқиш, ҳар лаҳза, сўзинг менга илҳом келтирур,
Сухбатинг, дил хаста бўлса, бир шифо, дармон экан.

Нега ўхшатсам экан киприкларинг ҳар торини,
Ҳар бири дил ўртагучи кўзингга посбон экан.

Умримиз гулбоғ десак бирга топдирдик камол,
Уйласам шу боғда ёрим, сен ўзинг боғбон экан.

Рашк этардим баъзи-баъзида, хаёл оғушида,
Тан олиб айтдим, кечиргил, ўйларим ёлғон экан.

ЖОН БАТАН

Жон Ватаним, бепоён бўстон ўзинг,
Созу дуторимдасан, дoston ўзинг.

Ешлигимдан улғайиб топдинг камол,
Бизга бердинг бахту шуҳрат-шон ўзинг.

Қақраган чўлларга йўл олди баҳор,
Бу ҳаёт томирига бердинг жон ўзинг.

Сенда ҳар миллат ва халқ бўлди улуғ,
Шу улуғлардан улуғ ошён ўзинг.

Номинг айтмоқ қўзғатур ғайрат ва куч,
Сенга содиқ ҳар кишига жон ўзинг.

САЛОМ АЙТИНГ

Хуш боринглар, Хоразмдан меҳрибонларга салом айтинг,
Куй чалинар авжи бирлан жонажонларга салом айтинг,
Яхши истак айлаб изҳор паҳлавонларга салом айтинг,
Юрак азмин чизиб куйга шеърхонларга салом айтинг,
Гўзал фарғоналик устоз деҳқонларга салом айтинг.

Кекса Аму бўйларида биз омон, диллар хиромондир,
Қорақум белига чекдик камар—водийга бу жондир,
Бўлиб меҳнат шарофат, пахтамиз хирмону хирмондир,
Сўроғлаб келса дўстлар уйимиз тўрида меҳмондир,
Тўкиб зар яратган қаҳрамонларга салом айтинг.

Қучоқлаб ҳолу аҳвол сўрадингиз, сўзларга минг қуллуқ,
Кулиб турган самимий, пок қаро кўзларга минг қуллуқ,
Очилган водингиздек дил урар юзларга минг қуллуқ,
Юракка йўл тополган бу кутиш — сизларга минг қуллуқ,
Дилга илҳом, куйга ном—жонажонларга салом айтинг.

Ташаккур сенга доно партия; қутлуғ замон қилдинг,
Силаб сен бошимизни бир умрга осумон қилдинг,
Бари инсон учун деб шодлигимизни жаҳон қилдинг,
Ўзинг виждонни байроқ, йўлни оқ, меҳнатни шон
қилдинг,

Ширингуфтор азизлар, қадрдонларга салом айтинг.
Ашула янграсин, машшоқ, баланддан созла торингни,
Тўкиб сол дўсту ёрлар олдида қалбингда борингни,
Улуғла кўксида роҳат топиб ўсган диёрингни,
Буқун шайдо бўлиб булбул кузатсин «ёр-ёр»ингни,
Орден олган Хоразмдан меҳрибонларга салом айтинг.

ЎЗБЕКИСТОН

Ўзбекистон, бахтиёр эл,
Боғу бўстониингдаман.
Сўзлари жонларга роҳат
Шонли достониингдаман,
Энди топмиш чин якуини
Кекса тарих орзуси,
Зўр умид рўёбга чиққан
Соз гулистиониингдаман.
Кўкрагим қалқон этиб
Озодлигингни сақладим,
Жанг қилиб енгдим ғанимни,
Аҳди паймониингдаман.
Меҳнатим, бахтим менинг,
Номингки илҳом келтирур,
Шуҳрати оламини тутган
Пахта майдониингдаман.

ПАХТАҚОРЛАРГА САЛОМ

(Колхозчилар кенгаши муносабати билан)

Ишда сирдош, жангда йўлдош,
Чин қадрдонлар, салом,
Пахтазорда енг шимарган
Марду майдонлар, салом,
Муддао — мақсадда бир,
Аҳдига полвонлар, салом,
Тер тўкиб олтин етиштирган
Азиз жонлар, салом,
Пахта деб жазм айлаган
Колхозчи-деҳқонлар, салом.
Пахта — шуҳрат, пахта—виждон,
Пахтани ор деб билиб,
Пахтазорни шон макони,
Узни шунқор деб билиб,
Ким ҳалол меҳнат деса
Унга зафар ёр деб билиб,
Доҳини ҳар ишда қўлдош,
Зўр мадаккор деб билиб,
Пахта деб жазм айлаган
Колхозчи-деҳқонлар, салом.

БАҲОР ЯЛЛАСИ

Гул очиб бўстонимиз яйраб чаман бўлган, қаранг,
Юртимиз равноқ топиб мардлар билан тўлган, қаранг.
Ҳар шаҳар, ҳар қайси қишлоқда баҳорнинг ҳусни бор,
Еримиз, осмонимиз ҳам мангу олган лоларанг.
Қим эдинг — ўтган изингга кўз солиб тақдирни кўр,
Бу ҳаётга инди нур иқбол учун бўлганда жанг.
Бахт қуёши балқиди, кўргазди бизларга жамол,
Бамисол оламни тутди янграган куй ҳам оҳанг.
Шодлигим минг бор оширди сөз ила янгроқ овоз,
Уйнагил, кулгил мудом, бўйингдан айлансин аканг.
Чеҳралар боғларда унган гул каби кулган бирам,
Чеҳраларга ел шу гулдан ранг олиб урган, қаранг.

ХИСЛАТИНГ

Яхшилик ошкор этибдир хислатинг,
Даврани ҳамкор этибдир хислатинг,
Йўқни сенга бор этибдир хислатинг,
Яхшиларга ёр этибдир хислатинг.

Қайдасан меҳнат билан бўлдинг мудом,
Шон билан, шуҳрат билан тўлдинг мудом,
Аҳли дўстни бермадинг қўлдан мудом,
Яхшиларга ёр этибдир хислатинг.

Чертасан доим топиб дил торини,
Яхшиларга кимса тўккай борини,
Яшнатайлик элу юрт гулзорини,
Яхшиларга ёр этибдир хислатинг.

Меҳнатинг ҳиссаси бор эл боғида,
Яшнаган гулгун Ватан тупроғида,
Боғу бўстонинг чаман япроғида,
Яхшиларга ёр этибдир хислатинг.

Ушбу йўлдан бор мудом, ҳурматда бўл,
Элу юртинг олдида иззатда бўл,
Меҳнатинг бирла шараф-шодликка тўл,
Яхшиларга ёр этибдир хислатинг.

БАХТИМИЗ ЙЎЛИ РАВОН КЕЛДИ

Асрлар орзиқиб минг кўз бўлиб кутган замон келди,
Очиб инсон баҳрини мангу яшнар бир жаҳон келди.
Темир йўл Хоразмнинг қалбида орзу эди доим,
Чиқиб рўёбга энди бахтимиз йўли равон келди.
Қорақум бағрида бахтим, дея тер тўкди мард халқим,
Бўлиб қутлуғ қадамлар ўлкага шавкат ва шон келди.
Униб гул ҳар қадамда яшнагуси барқ уриб бўстон,
Азалдан қақраган чўлларга жон, юртимга шон келди.
Бу водийким пўлатдан белига қўш камар тақди,
Дема йўл, Хоразмга янги иқбол, янги шон келди.

БАХШИДА УМР

Шоир, драматург, журналист Эгам Раҳим 1918 йилнинг 7 сентябрида Урганч районидagi Ииёзий ар-боб (ҳозирги Киров) қишлоғида деҳқон оиласида туғилди. У меҳнат фаолиятини эрта бошлади. 1936—38 йилларда қишлоқ Совети клубининг мудирини, кейинчалик бошланғич мактабларда ўқитувчилик қилди. 1942 йилда Урганч ўқитувчилар институтини тамомлагач, область халқ маорифи бўлимининг инспектори, 1943 йилдан бошлаб эса «Хоразм ҳақиқати» газетасида адабий ходим бўлиб ишлай бошлади. Ана шу даврдан бошлаб Э. Раҳимнинг бутун ҳаёти журналистика билан чамбарчас боғланди. У редакцияда дастлаб адабий ходим, сўнг қишлоқ хўжалик бўлимининг мудирини, масъул секретарь ва 1952 йилдан умрининг охирига қадар «Хоразм ҳақиқати» газетасининг муҳарририни бўлиб ишлади.

Эгам Раҳимнинг ижоди журналистик фаолияти билан чамбарчас боғлиқ ҳолда ривожланди. Бу ҳақда у ўз автобиографиясида қуйидагиларни ёзди. «1941 йилдан ёза бошладим. Дастлабки ҳикояларим, очерк ва шеърларим область, кейинчалик республика газети ва журналларида босила борди».

Уруш йилларидаги ўзбек совет адабиёти юксак гуманистик ва халқчиллик, ватанпарварлик ва интернационалистик моҳиятини намоён қилди ва ўз бурчинини шараф билан ўтади. Уруш йилларида Ғафур Ғулом, Ҳамид Олимжон, Ойбек, Уйғун, Шайхзода, Зулфия, Миртемир, Собир Абдулла, Темир Фаттоҳларнинг ижоди юксак поғонага кўтарилди ва баркамоллик касб этди. Айни чоқда поэзияга энди кириб келаётган Ҳамид Ғулом, Мирмуҳсин, М. Бобоев, Р. Бобожон, А. Мухтор, Шухрат, Шукрулло, Т. Тўла, Ё. Мирзо каби ёш талантлар адабиётда ўз ўрнини топа билди-

лар. Эгам Раҳимнинг ҳам даврнинг муҳим проблема-ларига ўз овозини қўшиш, ўз муносабатини билдириш, партия ва халқнинг адабиёт олдига қўйган талаблари-га жавоб беришга интилгани шу даврда «Хоразм ҳақиқати» газетасида босилган шеърларида яққол кўзга ташланади. Газета саҳифаларида шоирнинг ўттизга яқин шеърлари босилган бўлиб, уларда кўзга ташланадиган муҳим хусусиятлардан бири — давр воқеалари-га ҳозиржавоб бўлишга, ҳаётда содир бўлаётган ҳар бир янгиликка ўз муносабатини билдиришга интилиш-дир. Бу жиҳатдан шоирнинг газета редакциясида ишлаши қўл келди. Чунончи, газетада Совет Иттифоқи Қаҳрамони Зоя Космодемьянская ҳақида биринчи мақола («Таня») босилиши билан шоир унга атаб «Партизан қиз» шеърини ёзди. Бу шеърда Танянинг ватанпарварлиги, жасурлиги, фидокорлиги, шарафли ва мардона ўлими барчани, шу жумладан шоирни ҳам малъун ёвдан қасос олишга ундаганини, мардликка ўлим йўқлиги ғоясини ифода этади.

Шоирнинг Ўзбекистон 20 йиллиги муносабати билан ёзилган «Ўзбекистон», шунингдек, «Тер», «Пахта нобуд бўлмасин», «Меҳрибон бўл», «Қасам», «Унутма» каби шеърларида уруш йилларида халқимизнинг ижодий меҳнат соҳасидаги жасорати, ўзбек халқининг пахтадан мўл ҳосил етиштириш учун олиб борган кураши кўтаринкилик билан қўйланади.

Эгам Раҳимнинг урушдан кейинги ёзган шеърлари 1951 йилда «Бахт йўли» номи билан нашр этилди. Шоирнинг бу илк тўпламига кирган шеърлари тематик жиҳатдан ранг-баранг бўлиб, ватан, халқ, бахт мавзулари китобнинг бош мундарижасини ташкил этади. У жонажон Ўзбекистонни зўр ифтихор билан тасвир этар экан, унинг ўтмиши, ҳозирги ва келажаги кўз олдида намоён бўлади. Озодлигини ва бахтини партия раҳнамолигида, курашларда қўлга киритган, оғир жангларда ғолиб чиққан, чўллар ўрнида бўстонлар барпо этаётган халқ билан фахрланади.

Дашт ўрнида шаҳар, қир ўрнида боғ,
Кўкка салом берган пахта тоғлари.
Ильич чироғлари, атлас-шоҳилар,
Қолхоз қишлоғининг шинам боғлари —
Кўмир конлари-ю, ҳамма-ҳаммаси
Ўзбекнинг фахридир — билади жаҳон.
Порлоқ истиқболнинг муборак бўлғай,
Эй шарқнинг маёғи, ҳур Ўзбекистон.

«Зафар боғи» шеърида немис-фашист босқинчилари устидан қозонилган буюк ғалаба ҳақида куйлар экан, совет кишиларига хос ватанпарварликни, мардликни ва жасоратни, яратувчилик қудратини ана шу «биз» орқали образли ва самимий ифода этади.

Мисли бўрон — ҳаммамиз
Ев устига елдик жадал,
Қўзга суртиб ҳур Ватаннинг
Ҳар сиқим тупроғини.

Эгам Раҳимнинг урушдан кейинги йилларда яратган шеърларини ўқиб шунга қаноат ҳосил қилиш мумкинки, шоир ҳаёт билан ҳамнафас бўлишга, ҳаётимиздаги етакчи тенденцияни ўқиб олишга интилади. Коммунистик эътиқод унинг ҳар бир шеърини нурлантириб туради.

Шоирнинг лирик қаҳрамони меҳнат ва курашда қўлга киритган бахтини меҳнат ва кураш билан химоя қилишга тайёр турган инсон. У нима ҳақида ўй сурмасин, юзини қайси ёққа бурмасин унга бахт қуёши порлаб нур сочади. «Кремль юлдузи — бахт қуёши», Совет Армияси «бахт қўриқчиси», Советлар мамлакати — «Толе гулистони», «Толелар бўстони» сифатида идрок этилади.

Шоир бадий соддаликка интилади. Традицион жимжимадорлик, муболағали образликдан сақланади ва реалистик тасвирга бадий соддалик орқали эришмоқчи бўлади. Лекин бунда шоир ҳамиша ҳам муваффақият қозонавермайди. Соддалик баъзан бадийликдан ҳоли бўлиб, оддий ҳақиқатларнинг қуруқ баёнига айланиб қолади. Бундай шеърларда фикрий-фалсафий теранлик етишмагандек, қалб қўри, ҳиссиётлар тугёни ҳам етишмайди. Масалан, «Правда газетасига», «Посбон» каби шеърларида ана шундай оддий ҳақиқатнинг қуруқ баёнини кўрамиз. «Дўстимга» шеърида дидактизм, насиҳатгўйлик элементлари устун.

Улуғ Ватан урушидан кейинги йилларда барча қардош республикаларимизда бўлганидек, Ўзбекистонда ҳам ижодий меҳнат, буюк қурилишлар кенг кўламда авж олдирилди. Улкамизда буюк тарихий ҳодисалар рўй берди. Совет кишининг характеридаги янги хислатларнинг ривожланиши шоирларимизга илҳом бағишлади. Чоржўй-Қўнғирот темир йўлининг қурилиши Эгам Раҳимга ҳам бой ҳаётий материал

берди. Ёзувчи бу улкан қурилишда ишлаётган одамлар ҳаётини чуқурроқ ўрганишга киришди. «Хоразм ҳақиқати» газетасининг - адабий ҳодими сифатида қурилишга бевосита иштирок қилиб бўлгуси қаҳрамонлари билан юзма-юз учрашди. Қурилишда олган дастлабки таассуротлари, фактлари асосида аввал айрим очерклар, публицистик мақолалар ёзди. Ёзувчи қурувчилар ҳаётини чуқурроқ ўрганар экан, унда улар ҳақида йирикроқ асар ёзиш режаси туғилади. Шу асосда унинг «Бахт йўли» поэмаси яратилди.

Асардаги бутун воқеалар поэманинг бош қаҳрамони Содиқжоннинг ҳаёти, фаолияти ва хатти-ҳаракатлари билан узвий боғланган. У китобхон кўз ўнгида ҳақиқий ватанпарварлик, юксак инсоний фазилатларга эга бўлган мард, меҳнатда илғор киши сифатида гавдаланади.

Шоир Содиқжон образини яратар экан, унинг характеридаги барча икир-чикирларни тасвирлашни эмас, балки умумлашган тип сифатида Совет кишисига хос бўлган илғор ғояларни тасвирлашни мақсад қилиб қўйган. Унинг характеридаги энг асосий белги партия ва халқ иши учун жонбозлик, ҳар қандай қийин шароитда ҳам ўз олдига қўйган мақсад сарни интилишдир. Поэмада Содиқжон характеридаги шу хислатлар чуқурроқ ёритилган, бошқа белгилари эса шу асосий белгини тўлдиради.

«Бахт йўли» поэмаси шоирнинг поэма жанридаги биринчи йирик асаридир. Шунинг учун ҳам асарда жузъий камчиликларнинг бўлиши табиий эди. Бу камчилик даставвал партия ташкилотининг секретари образини яратишда кўзга ташланади. Парторг образи (номи ҳам кўрсатилмаган) воқеаларни оқимига қараганда асар сюжетининг ривожига катта роль ўйнаши керак эди. Бу образда автор умумхалқ қурилишига партиянинг раҳбарлик ролини кўрсатиб беришни планлаштирган. Аммо шоирнинг бу нияти имкониятдан воқеликка айланмай қолган.

Шоирнинг иккинчи тўплами «Янги қадам» (1958) унинг ижодида янги босқич бўлди. «... 1924 йилда Москвада ўқиш учун Ленин чақириғига жавобан йўлга чиққан, Амударёда синфий душманлар томонидан ваҳшиёна ўлдирилган, «Йигирма иккилар» номи билан Хоразм воҳасида машҳур бўлган комсомоллар фожияси мени қизиқтирди ва 1957 йилда «Маърифат қурбонлари» поэмасини ёздим. Бу дoston янги шеърларим би-

лан бирга 1958 йилда «Янги қадам» номи билан нашр этилди» деб ёзади бу ҳақда муаллиф ўз таржимаи ҳолида. Бу тўплами билан шоир Москвада бўлиб ўтган Ўзбекистон адабиёти ва санъати декадасига (1958) қатнашган.

Шоирнинг биринчи шеърий тўплами чиққандан кейинги етти йил давомида мамлакатимизнинг сиёсий ва маданий ҳаётида улкан ўзгаришлар юз берди. Мамлакатимиз социализм қурилишини тугаллаб, аста-секин коммунизмга ўтиш даврига қадам қўйди. Айниқса КПСС XX съезидан кейин мамлакатнинг иқтисодий ва маданий ҳаётида, идеология соҳасида юз берган ўзгаришлар адабиётимиз тараққиёти учун самарали таъсир кўрсатди.

Бу улкан ўзгаришлар Эгам Раҳим ижодида ҳам янги-янги қирраларни очди, унинг ижодида сезиларли из қолдирди. У Ватанини Октябрь ғалабаси туфайли бахти барқарор бўлган «халқларнинг курашида кучу мададкор бўлган», «жаҳонда меҳнаткаш отини улуғлаган», «кишиликнинг ҳаётини бахтли, фаровон қилган», «Озодликнинг қўрғонин», «тинчликнинг таянчи-ю, хавфсизликнинг посбони бўлган», «инсоннинг ҳақ-ҳуқуқини улуғлаган зўр диёр» сифатида идрок этади, қалби ғурур ва севинчга тўлиб ҳайқиради.

У Ватанини қадрдон дўст-ўртоқларни бағрига олган «улуғ бир онла» қиёфасида кўради. Шундай қудратли Ватани учун, инсон озодлиги ва бахти учун улуғ партияга «Оламни тўлдиргудек халқ ташаккури»ни ифода этади. «Бизни омон оширган кураш довларидан, элни эсон сақлаган тинчлик душманларидан» халқни улуғ манзилгоҳ сари етаклаётган Коммунистик партияга олқиншлар ўқийди. Худди шу гоёни «Ташаккур» шеърида янада жозибалироқ қилиб янги илҳом билан қўйлади:

Минг ташаккур партияга даври-давронлар учун,
Бахти истиқболидек порлоқ азиз жонлар учун.
Хур Ватан иқболи деб бўлган курашлар чоғида
Қўлга кирган сон-сапоқсиз шуҳрату шоилар учун.

Ленин, партия, Ватан мавзунга шоир қайта-қайта мурожаат этди. Бунинг натижаси ўлароқ 1970 йилда «Ленин Хоразмда» номли дostonи юзага келдики, бу асар ўзбек поэзияси ленинномасида фахрли ўрин тутади.

Шоирнинг 1957 йилда ёзган «Маърифат қурбонлари» поэмаси фақат шоир ижодида эмас, ўзбек совет дostonчилигида муҳим аҳамиятга эга бўлди. 1924 йилда Хоразмдан Москвага бориб ўқиш учун йўлга чиққан 37 йигит ва қизни Амударёнинг Орол денгизига қуйилиш жойида — тўқайда босмачилар қуршаб оладилар. 22 оташин комсомолни турли азоблар билан қийнаб ўлдирадилар, қизларни ваҳшийларча таҳқирлайдилар.

Жасур комсомоллар босмачилар ўқига кўкракларини тутиб, мардона турдилар, сўнги нафасларигача бу йўлдан қайтмасликларини дадил айтдилар. Хоразм шоирлари маърифат йўлида қурбон бўлган бу жасур ёшларга атаб ўнлаб марсиялар ёздилар.

Кўриниб турибдики, воқеанинг ўзи ғоят фожиали, ҳаяжонли, драматизмга бой. Поэма В. И. Ленин ёшларга билим бериш ҳақидаги чақиригидан бошланади. Кейин Москвага бориб ўқиш ҳақидаги қатъий қароридан талвасага тушган нур душманларининг қиёфасини кўз олдимизга келтиради. Шу тариқа поэмада синфий манфаатлари бир-бирига зид бўлган кишилар ўртасидаги ғоявий ва ҳаётий кураш дастлабки боблардаёқ намоён бўлади. Бу қарама-қаршилик ғоят кескинлиги билангина эмас, балки ҳаётининг, давр учун характерли эканлиги билан ҳам кучлидир.

60-йиллар бутун совет адабиётида юксалиш йиллари бўлди. Мамлакатимизда Коммунизм қурилишининг ютуқлари адабиёт тараққиётини таъминлаган муҳим омиллардан бўлди. Совет адабиётининг Коммунизм қурилишидаги роли тобора орта борди. КПСС XXII съездида Коммунизм қурилишининг муҳим вазифалари қаторида янги инсонни тарбиялаш, коммунизм қурувчисининг характерини шакллантириш иши илгари сурилди.

60-йилларнинг ўрталарида Совет халқи ва жаҳон прогрессив жамоатчилиги улуғ доҳий В. И. Лениннинг 100 йиллик юбилейига тайёргарлик ишларини қизитиб юборди. Бундан ташқари СССР ташкил топганининг 50 йиллиги, Ўзбекистон ССР ва республика Компартиясининг 50 йиллиги, Хоразм Халқ Республикасининг 50 йиллиги каби муҳим саналарни муносиб нишонлаш учун кураш ҳам халқ ташаббускорлигини ошириб юборди. Ижодий интеллигенциянинг ҳам кучига-куч, ғайратига ғайрат бағишлади.

Бу даврда Эгам Раҳимнинг «Салом сизга Хоразмдан» шеърӣ тўплами, «Юрак садоси» достони ва «Ленин Хоразмда» поэмалари майдонга келди.

Эгам Раҳимнинг бу пайтда ёзган шеърларида азамат пахтакорлар меҳнати, Бухоро — Хива газ қувури қурувчиларининг шижоати, СССР халқлари ўртасидаги дўстлик ва биродарлик, Совет кишиларининг маънавий камолоти, севги ва садоқати Ватанимизнинг кураш ва меҳнатда қозонган шон-шухрати, инсон иродаси билан касб этган гўзал табиати каби ҳаётнинг хилма-хил томонларига шоир қалби акс-садо беради.

Қаддини ростлаб бугун гапиради Хоразм,
Юзни ёруғ қилай деб ишладим, дейди ҳалол.
Худди фарзанд отага қилган каби бир таъзим,
Хоразм дер, эй халқим, мана армуғоним ол.

Шоирлар одатда пахта хирмонларини тоққа, тоғ чўққиларига қиёс қиладилар. Аммо хоразмлик шоир пахта ғарамларини «Аму бўйлаб чўзилган, бир-бирига айқашган қумлар» тепасига қиёс қиладики, бу оригинал ташбеҳ замирида Хоразмнинг ўзига хос табиий шароити ётганини ҳисобга олсак унинг мантиқ кучидан қаноат ҳосил қиламиз. Шоир бунёдкор халқининг бугунги ишлари чўққисидан туриб ўтмишга назар ташлайди.

Ташна ётарди водий, қани энди сув қайда,
Замона машъум бўлса, умид зое кетади.

Асрлар орзусини фақат Советлар замонида рўёбга чиққани шоир қалбини гурурга тўлдиради. Эртани кўзлаб меҳнат қилаётган замондошларининг ҳис-туйғулари қуйидаги сермазмун мисраларда моҳирона ифода этилган.

Худди тилло конининг топгандек дарагини,
Ҳар бир ишни қилганда кайфлари чоғ бўлади.
Қузакда мағзини еб, сақлаган данагини
Шу куни кўмиб қўйса, эртага боғ бўлади.

Улкамиз баҳоридан шоир шунчалик гўзаллик ва шунчалик бой маънони топа билган. Шоирнинг «Баҳор», «Баҳор ялласи» каби шеърларида ҳам баҳор гўзаллигидан завқланиш ҳисси инсон меҳнатидан яш-

наган ўлка гўзаллигидан, ҳаёт гўзаллигидан шодланиш ҳисси билан қўшилиб кетади.

Эгам Раҳим «Бахт йўли», «Маърифат қурбонлари» поэмаларида образ характерини очишда психологик тасвирдан изчиллик билан фойдаланмаган эди. «Юрак садоси» поэмасида психологик тасвир анча чуқурлаштирилган. Бу эса шоирга қаҳрамоннинг ички дунёсини, унинг онгида содир бўлаётган психологик ўзгаришларни очиб беришга, кўрсатишга хизмат қилган.

Шоир поэма қаҳрамонини ватанга муҳаббат, душманга нафрат, севги, вафо, меҳнатсеварлик ва шу каби олижаноблик фазилатларини кўрсатишда конкрет тарихий деталларга, ҳаётини лавҳаларга, шароитга мурожаат қилгани ҳолда ҳал қилади. Матёқубнинг гуманизми интернационализм ва коллективизм каби олижаноб фазилатларга бойдир. Ундаги софдиллик, коллективизм, кишиларга меҳр-муҳаббат каби хусусиятлар эса унинг маънавий гўзаллигини янада юқори поғонага кўтаради. Асардаги ҳар бир сюжет чизиги, воқеа ва лавҳалар Матёқуб характерини очишга, тўлақонли образини яратишга бўйсундирилган.

Шоир поэмада бахт-саодат йўлида олиб борилган курашларни тасвирлаб турмуш фактларидан чуқур умумлашмалар чиқаради. Асар мазмунан чуқур, юракдан зўр ҳиссиёт билан ёзилган бўлиб аниқ мақсадга қаратилган. Автор кураш ва қурилиш, оловли йилларни кўрсатиш учун Совет кишиларининг ижодкорлик ва қаҳрамонлик фазилатларини баён қилади.

Ўзбек шоирлари ижодида, хусусан Ғафур Ғулوم поэзиясида Ленин ва Шарқ темаси шоирнинг диққат марказида туради. Яъни Шарқ халқлари даставвал Совет шарқи халқлари тақдирида Лениннинг роли, Ленин фаолиятининг моҳиятини очишга интилиш Эгам Раҳимнинг «Ленин Хоразмда» поэмасида кенг китобхонлар оммасининг диққатини ўзига тортди ва юқори баҳоланди. Поэманинг В. И. Ленин таваллудининг 100 йиллиги муносабати билан ўтказилган Республика конкурсига III даражали мукофот билан тақдирланиш ҳам шундан далолат бериб турибди. Поэма Хоразмга орден топширилишига бағишланган халқ шодиёнасининг тасвири билан бошланади ва шу шодиёна тасвири билан тугайди. Поэманинг асосий мазмунини ташкил этган тарихий воқеалар ўша халқ шодиёнасининг ва муҳим тарихий воқеаларнинг иштирокчиси бўлган ре-

волюция ва меҳнат ветерани Ниёз отанинг ўй-хаёллари орқали тасвир этилади. Китобхон кўз олдидан Хоразм революциясининг дастлабки йиллари (1920—1924) даги ижтимоий ҳаёт картиналари — антиреволюцион ташкилот «Ёш хиваликлар»нинг халққа хиёнат, Жунаид шайкаларининг босқинчилик ҳаракатлари — буларнинг халқ бошига ёғдирган кулфатлари; Лениннинг мададқорлиги, Ленинга Хоразм ҳукуматининг «Меҳнат» орденини топширилиши, Лениннинг вафоти ва халқ мотами, Ленин васиятларига амал қилиб контрреволюцион кучларга зарба бериши ва ғалабаси китобхон кўз олдидан бирма-бир ўтади.

Шуниси характерлики, бу воқеалар Ниёз отанинг узуқ-юлуқ хаёллари эмас ёки унинг хаёлида жонланган тарих тасодифлари эмас, балки, доҳий Ленин раҳбарлигида амалга ошган социалистик революциянинг қонуниятлари, поэмада қаламга олинган икки давр (20- йиллар ва 60- йиллар) социалистик революциянинг икки палласи, икки босқичи сифатида тараннум этилган. Шу икки босқич ўртасидаги ҳаёт воқеалари тилга олинмаган бўлса-да, улар узвий боғланишда берилган.

«Ленин ҳузурда» боби воқеалар ривожининг кульминацияси бўлиб, унда Ленин образининг характерли хусусиятлари ўзининг поэтик ифодасини топган. Лениннинг хоразмлик меҳнаткашларга нисбатан меҳрибонлиги, уларнинг ҳолидан огоҳлиги, донолиги ҳар бир сўздан, ҳар бир ҳаракатидан шундай кўриниб туради. У делегатлар билан учрашган ҳамоно:

— Ағдардингиз тож-тахтдан хонни
Жунаид-чи? Тинчиб қолдимиз?
Ҳоли нечук косиб, деҳқоннинг,
Камбағаллар ер-сув олдимиз?

деган сўзлар билан уларга мурожаат қилади. Айниқса, Ленин «Ёш хиваликлар»нинг асл башарасини очиб, уларга қарши кураш йўлини кўрсатар экан, революциянинг моҳиятини ҳузурдаги оддий кишиларга тушунтирар экан, унинг донолиги, ўткир зеҳни нутқидаги мантиқнинг кучлилигида, содда ва айни чоқда образли ибораларида яққол кўриниб туради.

Хоп билан «ёш хиваликлар» нақ
Бир таёқдир улар. Шундайми?

Хон урарди у учи билан,
Булар урар бу учи билан.
Ваҳоланки, енгди инқилоб,
Халқнинг қони, халқ кучи билан.

Ленин уларга қандай муносабатда бўлиш-
ни дангал айтади:

— Нега давлат бошида улар!
Тортиб олинг ҳокимиятни.
Шунда халқ ҳам ер-сувли бўлур,
Айтишг халққа ҳамма ниятни.

«Ленин Хоразмда» хотира поэма саналса-да шоир воқеалар тасвирини хотиралар эгаси бўлмиш Ниёз ота-га ҳавола этмай, ўз тилидан баён этади. Бу эса шоирга бадий тасвирнинг, фикр ва ҳиссиёт ифодасининг хилма-хил шаклларини қўллаш имконини беради.

Эгам Раҳим ҳаёт билан ҳамнафас, ҳозиржавоб шоир дедик. У воҳа ҳаётида юз бераётган ҳар қандай муҳим воқеага ўз овозини қўшишга, ўз муносабатини билдиришга ошиқади: иншоот бошланди, қаҳрамон туғилди, режа тузилди, зафар қучилди, орден олинди, дўстлик диёрига меҳмонлар келди, мўътабар бир зот юз ёшга кирди...— буларнинг ҳаммаси Эгам Раҳимнинг поэтик мушоҳадасидан ўтади. Бу ўринда шоирнинг кўп йиллик журналистик фаолияти иш беради. Шоир шеърларидаги публицистик руҳ, агитацион жанговарлик ҳам шунинг натижасидир.

Шоир ўзи туғилиб ўсган Хоразмни улуғ советлар мамлакатининг кичик бир парчаси, айни вақтда ўз тарихига ва советлар оиласида ўз мавқеига эга бўлган азиз муқаддас диёр сифатида қаламга олади. Унинг ватанга бўлган мухаббати гоҳ қалбидан кўшиқ бўлиб отилади, («Гул диёрим Хоразм») гоҳ унда воҳани ўтмиши, бугунги ва келажаги ҳақидаги ўйчан вазмин мушоҳада уйғотади, («Хоразм»), гоҳ халқ шодиёналарига жўровоз ритмларда шўх, қувноқ лапар тарзида намоён бўлади («Салом сизга Хоразмдан»).

«Езувчи учун замонавий мавзуда асар яратиш бургутнинг парвоз қилиши сингари гапдир. Ўзини халқ хизматига бағишлаган чинакам сўз санъаткори ўз

атрофини ўраб турган воқелик ҳақида ёзмасдан тура олмайди».¹ Ҳа, Эгам Раҳим ҳам меҳнатдан мўъжизалар яратаётган оддий совет кишилари ҳақида, «ўз атрофини ўраб турган воқелик ҳақида ёзмасдан» тўра олмайди. Эгам Раҳим бу даврда очерк жанрида ҳам ўз кучини синаб кўрди. Шу тариқа унинг республика-миз матбуоти саҳифаларида «Боготлик баҳодирлар», «Раис Қизилжарга келди» сингари бир неча проблематик очерклари пайдо бўлди.

Ижтимоий ҳаётимизда тугилаётган янгиликларни тезда пайқаш ва уни реал тасвирлаш Эгам Раҳим очерклари учун хос бўлган хусусиятлардан биридир. Э. Раҳим очеркларида замонамиз қаҳрамонлари қиёфаларини тасвирлайди, уларнинг руҳий оламларини очиб кўрсатади. Э. Раҳим очерklarининг тематикаси ранг-баранг бўлиб, буларнинг барчасида коммунистик жамият қураётган совет кишиларининг меҳнат шижоатлари улуғланади. Шулар ичида Искандар Дўсов ҳақидаги «Боготлик баҳодир»² очерки характерлидир. Бу очеркда автор бутун бир коллектив хўжаликнинг тараққиёт тарихи билан китобхонни таништиришга муваффақ бўлади.

Езувчи мамлакатда меҳнат шон-шараф, қаҳрамонлик ишига айланганлигини фақат Искандар Дўсов образи мисолидагина эмас, балки колхознинг бошқа новаторлари ҳаёти мисолида ҳам яққол таъкидлайди. Коммунистик келажакка бўлган ишонч Искандар Дўсовнинг хатти-ҳаракатида, амалий ишларидагина эмас, балки ўй-фикрларида, ҳис-тўйгуларида ҳам ўз аксини топган.

Эгам Раҳим тарихий революцион темаларда ҳам очерклар ёзди. Шулар ичида «Йигирма иккилар» очерки характерлидир. Очеркда ўзбек ёшларининг ўз тақдирларини рус халқи билан, Москва билан умрбод боғлаш учун олиб борган интилишлари, қурашлари публицистик тасвир билан узвий боғлиқ ҳолда берилади.

¹ Шароф Рашидов. Қалб даъвати билан «Бадний ижод ҳақида», мақолалар тўплами. Ўздавнашр. Тошкент, 1960 йил, 249-бет.

² Хоразм машъаллари. Ўздавнашр. Тошкент, 1962 йил, 124-бет.

Шуни ҳам таъкидлаш керакки, Эгам Раҳим ижодкор сифатида йигирма иккилар фожиасини жуда кўп синчиклаб ўрганган ёзувчилардан биридир. Бу тасодифий ҳол эмас, албатта, профессор Лазиз Қаюмов таъкидлаганидек «у ёки бу санъаткорнинг ижодий ўзига хосликни таъминловчи омиллардан бири унинг ижодида, асарларида маълум теманинг, яхши биладиган мавзунинг атрофлича, батафсил ишланишидир. Бундай ҳис фақат санъаткор билан мазкур мавзу ўртасида қалбдан ҳамоҳанглик келгандагина содир бўлади».

Эгам Раҳим учун бундай тема революция иши учун курашиб, маърифат йўлида қурбон бўлган йигирма иккилар фожиаси мавзусидир. Ёзувчи ҳар гал бу темага қўл уради экан янги ҳаёт сари интилган ва шу йўлда жонларини қурбон қилган революцион ёшлар қаҳрамонлигининг янги-янги қирраларини топади. Буларнинг ҳаммаси ёзувчининг «Маърифат қурбонлари» поэмасига, шу номдаги драматик асарига, бир қанча шеърлар ва очеркларга бой материал берди.

35 йилдан кўпроқ вақт ижодий меҳнат қилган шоир Эгам Раҳим 1977 йилда оғир касалликдан сўнг вафот этди. У бутун онгли умрини Совет кишиларининг меҳнат зафарларини, уларнинг коммунизм қурилиши йўлидаги шижоатларини юксак пафос билан куйлашга бағишлади. У бахтли келажак учун курашнинг энг залварли жабҳаларида фаол қатнашиб, ўзи кўрган-билганларини, орзуларини поэтик полотноларга айлантди, ўзига хос поэтик мерос қолдирди. Бу мерос халқимиз ҳаётида революциядан кейин содир бўлган муҳим ўзгаришлар йилномасига шоир, драматург, тиниб-тинчимас журналист, актив жамоатчи Эгам Раҳимнинг ҳиссаси бўлиб қўшилади.

М. Салаева, Ю. Ражабов,
филология фанлари кандидатлари

МУНДАРИЖА

Шеърлар

Галабанг муборак, азиз диёрим	5
Бугунги тантаналар унутилмас ҳеч қачон . .	7
Хоразм	9
Отахон газетамиз	11
Украина	13
Жаҳонга тинчлик.	15
Қиз қўшиғи.	16
Бугун ҳаёт ўзгача	17
Хушвақт кечангиз билан	18
Тол	19
*Космонавтларга	20
Баҳор	21
Ҳур Ўзбекистон	22
Октябрь ҳақида қўшиқ	23
Тинчлик барқарордир инсон қўлида	25
«Правда» газетасига	26
Сенинг бахтинг.	27
Посбон	29
Меҳнатда — ҳаёт	30
Сайлов тонгида	31
Армиям	32
Боғбон	33
Улкамизда баҳор	34
Ғазалхон ҳурмати	36
«Ҳар бир йилнинг ...»	38
Хоразм гапиради	40
Давра	42
Ёзаман ғазал	43
Кулиб юргин доим, жонгиннам!	45
Нурли излар	47
Чашма	48

Юрак	50
Висол	51
Йиллар	52
Чўлдаги излар	53
Галаба тўйимиз	54
Гўдак йиғиси	55
Ҳақ сўзни де	56
Шеър умри:	57
Дўстим ҳақида	58
Қарсақлар	59
Даврадош	60
Она ва ўғил	61
Гужумларга сув қуямиз	62
Шундай тойфалар бор	64
Дийдоринг	66
Монумент ёнида	67
Юрагинг ҳақиқат ўтида ёндир	68
Дўстимга хат	69
Сўқмоқлар	70
Ҳайкал	71
Фарзанд	73
Сенинг ҳиссанг	75
Янги қадам	77
Ленин барҳаёт мангу	79
Аваз Утар ўғли хотирасига	80
Қорақалпоқ пахтакорларига салом	81
Ҳамқишлоқларимга	83
*Хоразм	84
Жон қозоғим	86
Арзир	88
Пахта	89
Хушладим	90
Айтаман	91
Ташаккур	92
Висолинг	93
Жон Ватан	94
Жонажон партия	95
Меҳрибоним — партиям	96
Шодликка тўлди диллар	97
Салом айтинг	98
Зафар байроғи	99
Ўзбекистон	100
Пахтакорларга салом	101
Баҳор яллasi	102

Хислатинг	103
Бахтимиз йўли равон келди „	104
*Хоразмнинг азиз меҳмони	105

Достонлар

Маърифат қурбонлари	109
Ленин Хоразмда	147
Бахт йўли	205
Баҳшида умр (М. Салаева, Ю. Ражабов)	235

На узбекском языке

ЭГАМ РАҲИМ (РАХИМОВ ЭГАМ)

ХАРЕЗМ, ТЫ ПЕСНЯ МОЯ

Стихи и поэмы

Редактор
А. Шаропов
Рассом

Б. Хайбулин
Расмлар редактори
А. Бобров

Техн. редактор
Э. Саидов
Корректор

М. Абдусаломова

ИБ № 516

Босмахонага берилди 9/1-1978 й. Босишга
рухсат этилди 29/VIII-1978 й. Формати
70×90^{1/32}. Босма л. 7,875. Шартли босма
л. 9,21. Нашр л. 9,85+0,016 вкл. Тиражи
10 000. Р. 09275.
Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъ-
ат нашриёти. Тошкент, Навоий кўчаси,
30. Шартнома № 209—77.

Ўзбекистон ССР нашриётлар, полиграфия
ва китоб савдоси ишлари бўйича Давлат
Комитетининг Тошкент «Матбуот» поли-
графия ишлаб чиқариш бирлашмасига қа-
рашли 2- босмахонада № 1 қозоғга босилди.
Янгийўл, Самарқанд кўчаси, 44. Зак. № 515.
Баҳоси 1 с. 40 т.